

Billur Köşk ve Grimm Masalları Örneğinde Masalın Karşı Öznesinin Koşulluluk Bakımından Analizi

Analysis of the Story's Opponent in Terms of Conditionality
in the Sample of Billur Koschk Fairy Tales and
Grimm's Fairy Tales

Mehmet Akif Duman*

Öz

Güç yahut edim ekseninde yardımcıının karşısında bulunan engelleyici sadece yalınkat yahut karikatür olarak nitelenen tip özelliği göstermez; karşı özne fiziksel, psikolojik, kişilerarası ve kültürel özellikler bir araya getirilerek oluşturulmuş ruhsal derinliğe sahip karakter yapısında da karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda tip ve karakter arasındaki en mühim ayrımlardan olan kurgu boyunca değişmeden kalmak bazı karşı özneler için geçerli değildir. Masalların karşı öznesini Propp, Greimas ve Lüthi gibi araştırmacıların yöntemleri ekseninde incelediğimde sonucunu tip-karakter geçişini doğrudan ispatlayan altı analiz maddesi tespit ettim: (1) *Karşı öznenin olağanüstülük durumu*, (2) *saldırganın kötü olma sebebi*, (3)

Geliş tarihi (Received): 2-01-2023 - Kabul tarihi (Accepted): 02-07-2023

* Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dilbilim Bölümü, Konya-Türkiye/
Necmettin Erbakan University Faculty of Social Sciences and Humanities Department of Linguistics, Konya-
Türkiye. akifduman@live.de. ORCID ID 0000-0002-5633-8268

kötülük için kullanılan yöntem, (4) kahraman ile çatışmanın şekli ve (5) kötünün cezalandırılma biçimi temel maddelerdir. Bunlara ilave ettiğim son madde *koşullu iyi ve koşullu kötü* adlarını taşımaktadır. Masallarda aslen iyi iken kötülük yapan yahut aslen kötü iken iyilik yapan kişilere rastlanır. Bu değişimi nitelenecek için (6) aslında kötü olup da içinde bulunduğu şartlar gereği iyi davranan kişilere koşullar gereği iyi manasında *koşullu iyi*; aslında iyi olup da şartlar gereği kötü davranan kişilere de koşullar gereği kötü manasında *koşullu kötü* demeyi uygun gördüm. Dolayısıyla tipin koşulluluk taşıması onu *karakter* yapısına yaklaştıracaktır. Doğu-Batı ekseninde *Billur Köşk Masalları*'nın tamamını (on dört masal) aldım ve *basit rastgele örnekleme* yöntemiyle *Grimm Masalları*'ndan on dört örnek seçtim. *Billur Köşk Masalları*'nda altı koşullu kötü ve üç koşullu iyiye, *Grimm Masalları*'nda da dört koşullu kötüye ve üç koşullu iyiye rastladım. Takriben her iki masaldan birinde kötünün karakteristik özellikler taşıması engelleyicinin *stereotyp* olarak nitelendirilmesi hükmünün tekrar tartışılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: *masal, Billur Köşk Masalları, Grimm Masalları, Greimas, Propp*

Abstract

On the axis of power or action, the obstacle opposite of the helper, not only shows the type of characteristic of a one-way structure or a caricature but also appears in the character structure with spiritual depth created by bringing together physical, psychological, interpersonal, and cultural traits. In this context, the persistence of fiction, which is one of the most important distinctions between type and character, does not apply to some counter-subjects. Examining the opposite theme of narratives in the axis of the methods of researchers such as Propp, Greimas, and Lüthi, I identified six elements of analysis, where the last one directly proves the type-character transition: The main points are (1) the extraordinary state of the opposing subject, (2) the reason why the attacker is evil, (3) the method used for evil, (4) the nature of the conflict with the hero, and (5) how the villain will be punished. The last element I added is called conditionally good and conditionally bad. In fairy tales there are people who do bad things when they are actually good, or do good things when they are actually bad. To qualify this change, (6) in fact, I found it appropriate to call people who are bad but behave well because of the conditions they are in, conditionally good in the sense of good, according to the conditions; in fact, I found it appropriate to call people who are good but behave badly because of conditions conditionally bad in the sense of being bad by the conditions. Therefore, the conditionality of the type, will bring the type-character continuum closer to the character structure. On the east-west axis, I took all fourteen stories in the Billur Köschk Fairy Tales (Crystal Manor Tales) and selected fourteen tales Grimm's Fairytales using a simple sampling method. I came across six conditionally bad and three conditionally good characters in the Billur Köschk Fairy Tales, and four conditionally evil and three conditionally good in the Grimm Tales. The characteristics of evil in almost every other narrative also suggests that stereotyping the inhibitor should be reconsidered.

Keywords: *Billur Köschk fairy tales (Crystal Manor Tales), Grimm's fairy tales, Greimas, Propp*

Extended summary

The fact that folktales which have three separate pieces (1. A beginning, a tongue-twister so to speak; 2. The tale itself and 3. An end) represent some sort of an *ethical thesis* enables the predictability or knowledgeability of the sharp distinction between the good and the bad, rather than putting it into a kind of focus. Folktales end in good endings, the good are rewarded, the bad are punished. Also, it is normal to think about that concepts and people in folktales change in due time in folktales involving dichotomic struggles. This circumstance blurs the boundaries of what (or who) is ‘bad’ in the first place.

The bad in folktales may well have the attributes of the people who, instead of *types* that have monotonous character form, can have *characteristic* features which may have welcome changes as the plot thickens. Thus, the folktales engaging adult population may have more different and more realistic ‘bad’ notion than the folktales addressed to children that have fantastic villains.

The method of *basic random sampling* was used in order to stabilise the comparative equality within the *Billur Köschk Fairy Tales (Crystal Manor Tales)* which have fourteen different stories and Grimm’s Fairy Tales. Again, to stabilise a quantitative equality, all of *Billur Köschk Fairy Tales* was picked up (14 units), with this method, within which all the Grimm’s Fairy Tales stories have equivalent chance to be chosen, 211 stories have been listed and 14 different units of tales randomly elected.

The evaluation of the folktales listed have been done through six criteria determined within the circle of ideas of Greimas, Propp and Lüthi in terms of opposing subjects. Propp’s contribution to this would be (1) *Degree of supernaturality*, (3) *the method of antagonism*, (4) *the form of conflict with the hero*, (5) *the form of punishment for the antagonist*. Since there is a fundamental definitive mention of the conflict between antagonist (or evil) and hero in the definition of folktale, *the reason for the aggressor to be bad* (2), or the commencement of the conflict would be an essential matter not to be skipped over. At least, it seems that the antagonist may just desire to be bad, and/or they may have different emotional drives such as jealousy or revenge.

Lüthi separately mentions people who analyses the features of European folktales. Characters in those folktales are in a sharp distinction and have quite salient boundaries of being good and bad, beautiful and ugly, big and small, noble and scoundrel etc. The dichotomies that are listed here are manifestations of the natural phenomena of mundane world seeped through kings, counts or wealthy merchants to beggars, swineherds, gooseherds, through virtuous ailing people to the worst antagonist in the world. All the important figures such as the partner, injurer, helper or counter helper are related to the hero of the tale. Therefore, the antagonist will have both the hero and his partner/partners or helper/helpers against them. This would make one notice that the antagonist cannot be attributable as a type or character concisely.

According to William Miller, when a character is born, all the physical/biological, psychological, interpersonal and cultural attributes should be converged. The difference

between them and the people who are named univalent (or type or caricature) is the amount of qualities and thoughts. Types generally lack psychological depth and the most crucial feature of them is that they remain the same throughout the plot. Hence, types do not show internal changes, whereas characters are complex people who change and develop throughout tale. Within this context, there are certain instances of people who are de facto good, yet behave as bad, or vice versa. To represent this conversion, we see fit that the people who are de facto bad, yet behave as good in the conditions that they are in should be called *conditional good*; and people who are de facto good, and behaving badly situationally should be called *conditional bad*. (6) This distinction is due to the fact that the conditionality will move the type towards *character* form.

In the analysis of opposing subjects in folktales, in terms of conditional good and conditional bad phenomena, two distinct personality bias should be observed. In other words, the difference between being de facto bad and *imitating good* and being de facto good and wrongdoing or being fooled and *behaving bad*, contradicts a plethora of criteria to deem the *folktale antagonist* as type. In *Crystal Manor Tales*, three people are observed as imitating good. In *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva* (Crying Pomegranate and Laughing Quince), *Güvercin Tebdili Genç* (Pigeon Skin Lad) is thought to be good at first, and later, he shows the evil within him. In *Zümrüdüanka Kuşu* (*Phoenix*) the brothers are per natura evil, yet they seem as good people until they throw the little brother into a well and they grasp the girl whom the little brother deemed as his fiancée. Also, *Derviş* (Dervish) in *Ali Cengiz Oyunu* (Game of Ali Chengiz) hides his true nature being evil for a long time in order to conceal his secret and behaves like a good person. In six different stories, *conditional bad* can be observed, that is, they are intrapersonally good, yet in the effect of a spell, fooled by a slander or with rage, they behave badly. All these characters are victims for different things in this situation: in *Billur Köşk ve Elmas Gemi* (*The Crystal Manor and The Diamond Ship*), *Şehzade* (Shehzadah) to his arrogance, in *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva*, *Baba* (The Father) and *Al Giyimli Kız* (Red-donned girl) to their desires and wishes, in *Tasa Kuşu* (*The Bird of Sorrow*), *Hoca Hanım* (Mrs. Teacher) to a curse and *Tasa Kuşu* (The Bird of Sorrow) to a spell, in *Sefâ ile Cefâ*, *Padişah* to his love of his children and *Sefâ* to a reaction to disobedience, in *Saka Güzeli* (*The Finch Beauty*), *Saka Güzeli* to her fooling by a slander and in *Kara Yılan* (*Black Snake*), *Şehzade* to the effect of a spell. Only *İğci Baba* (Spindle-maker Man) presents an interesting conundrum. A cannibalistic, spellcrafting old man, he is a de facto bad, yet the little girl charms him into eating mutton and he becomes more docile. However, when the girl escapes with the man in the forty first room, he returns to his old self. This conditional good example is a true shoutout to the originality of character in folktale antagonists.

In Grimm's Fairy Tales, the most emphasis on the 'bad' is between the balance of reward and punishment. In Grimm, not always are the antagonists punished, they are sometimes rewarded. a person who is a type of liar and scoundrel like *Brother Lustig* goes to heaven. In *The Knapsack*, *The Hat*, and *The Horn*, the little brother who is avaricious and fraudulent becomes a king. Again, in *Rope-Spinning Womens*, the lazy girl becomes princess through lies. Between these tales and *Billur Köschk Fairy Tales*, there is a great chasm of developmental

structure, yet the conditionality persists upon both tale structures.

Brother Lustig is an internally bad person who roleplays in order to fool Saint. In *Fairy Tale Gnome*, the brothers are conditional good since they seem good at first, yet they show their true nature later. In *The Goose-Girl*, Maid fools the queen with her imitation of benevolence. In fact, her ambitions are enormous. In five tales, the conditional bad, that are the facto good, yet situationally behave badly, are observed. *Strong Hans* is a good person internally. In *Six Friends*, Queen and Prince are both de facto good, yet Queen with her arrogance and Prince with his grief over the things he lived through behave badly for a time. In *The Twelve Brothers*, King who is fooled by the slander and gave the edict of execution; and King in *Carnation* fooled by the lie of cook are similarly both conditional bad.

Giriş

Masalın en karakteristik özelliklerinden sayılan *olağanüstülük*, ya hayal yaratmak yahut da hakikatin karşısında olmak şeklinde anlaşılır. Bilhassa şahıs kadrosunda dikkat çeken bu nitelikle masalın kahramanı ve kötüsü arasındaki mesafenin de hangi taraftan ölçülebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Masal kötülerinin tip mi, karakter mi olduğunu belirlemek doğrudan *olağanüstülüğün* hakikate karşı yahut hakikat ile paralel konumlanması ile alakalıdır.

Boratav'a göre masal "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı"dır (1969: 80). Akabinde Boratav, hayal ürünü ifadesinin *olağanüstü* masasında anlaşılması gerektiğini ikaz eder. Masalların bir kısmı bilakis *gerçekçi* kurguya sahiptir. Bu minvalde yoğun anlatılar olan masalın alametifarikası *hayal yaratmak* olarak tespit ve teslim edilmelidir (1969: 80-1). Eflatun Cem Güney, bilhassa halk hikâyeleri ile aradaki farka odaklanarak masal için esas ölçünün *olağanüstülük* olduğunu vurgular: "[...] bir fantezi mahsulü olan masalarda 'olağanüstü' başta gelir; gerçekler arka planda kalır." (1966: 2). Saim Sakaoğlu için masalın bu yönü "hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen" şeklinde netleştirilir (1999: 2).

Kültürel etkileşim temelinde ve uzun zaman içinde oluşumunu tamamlayarak vücut bulan masallar (Fiske, 2006: 20) basit manada zıtlıkların mücadelesi neticesinde ders vermeyi amaçlayan didaktik metinler değildir. Taşıdıkları kültürel güç ve dillerindeki sembolik kuvvet ile masalların hedef kitlesi şüphesiz sadece çocuklar olamaz (Sakaoğlu, 1999). Jacob Grimm, 29 Ekim 1812'de Achim von Arnim'e yazdığı bir mektupta koleksiyonlarındaki tüm masalların, istisnasız ve tüm koşullarla birlikte, yüzyıllar önce anlatıldığına kesin olarak ikna olduğunu yazar (Grätz, 1988: 2). Zamanın süzgecinden geçerek sürekli ve kolektif bir bilinçle zenginleşen masalarda, mitlerde ve rüyalarda olduğu gibi kendi dilbilgisi ve sözdizimiyle sembolik bir dil kullanılır (Fromm, 1987, 14). Bu bağlamda masalın kötüye bakışı da sanıldığı gibi tek katmanlı ve metaforik çözümlenme imkânlarından uzak olmayacaktır.

Elbette "bilinmezlik" yani hayal dünyasına aidiyet (Elçin, 1998, 368) masalın temel özelliklerindedir. Fakat bu durum masalların kültür taşıyıcılık rolünü yok etmez. Ignác

Kúnos'a göre masal "Hem eski zamanların dinini ve bu dinlerin nasıl olduklarını, hem de geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatını, yargılarını, yazılmış tarihlerden fazla anlatır. Masal dediğimiz şey, her milletin dönen aynasıdır" (2001, 112). O halde, en temel manada kahraman ve saldırganın (karşı özne yahut kötü) çatışması olan masalların farklı kültürlerle ait çıkarımlara vesile olması kaçınılmazdır. Yani *Billur Köşk Masalları*'ndaki kötüler ile *Grimm Masalları*'ndaki kötüler arasındaki farklar iki kültür arasındaki mesafenin de belirleyicisi olacaktır.

Üç bölümden oluşan masalın (1. Masal başı, yani tekerlemesi; 2. Masalın kendisi, 3. Masal sonu. Tezel, 2009: 10) *ahlak tezi* niteliğinde olması iyi ve kötü arasındaki farkın netleşmesinden ziyade bilinir yahut tahmin edilebilir olmasını sağlar. Masallar mutlu sonla biter, iyiler mükâfat kazanır, kötüler cezalandırılır (Bilkan, 2001: 7). Zıtlıkların mücadelesi temelli masalarda (Boratav, 2009: 16; Frey, 2017: 6-9) kavramların zamanla değişkenlik göstermesi normaldir (Tezel, 2009: 12). Bu durum daha en başından kötünün kesin bir şekilde tanımlanması imkânsız kılar.

Masal kötülerini sanıldığı gibi tekdüze karakter yapısına sahip olan *tipler* olmak yerine olay akışı içerisinde *karakter*lere özgü değişimler yaşayan kişiler de olabilir. O halde esas itibarıyla çocuklardan ziyade yetişkinlere hitap eden masalların kötü algısı fantastik olmaktan ziyade gerçeğe ve olağandır.

Masalın karşı öznesi esaslı kültürel mukayese için Propp, Lüthi ve Greimas'ın analiz yöntemleri kullanarak altı maddelik bir şablon oluşturulmuştur. Bu maddelere göre masalardaki kötüler analiz edilecek ve kültürel farklılıklar gösterilmeye çalışılacaktır:

1. Algirdas Julien Greimas'ın eyleyenler modeli

Göstergebilimin anlamlama dizgesini kültür temelli olarak net bir şekilde ortaya koyan Greimas (1990) eyleyenleri eylemlerine göre tanımlamak esasına dayanan *anlatı izlenesinin* (Günay, 2002: 126) de mimarlarından sayılmalıdır.

Saussure kökenli Avrupa geleneğinin temsilcilerinden olan Fransız dilbilimci Greimas, *Sémantique Structurale* (1966) isimli çalışmasında ortaya koyduğu yapısal semantik kuramıyla tanınır. Kitabın onuncu kısmı *mevcut modeller hakkında düşünceler* (1971: 157-177) ile ilgilidir. Kategorik manada yardım edici yahut destekleyici ve engelleyici yahut karşı çıkıcı saptamak Greimas için diğerlerine nazaran daha kolaydır.

Bazı işlevler, arzuya göre hareket ederek veya iletişimi kolaylaştırarak yardım getirmek esasına dayanırken diğer işlevler ya arzunun gerçekleşmesine ya da nesnenin iletilmesine karşı çıkarak zorluk yaratmaktan ibarettir. Greimas, engelleyicinin Étienne Souriau'nun muhalif kavramındaki formülasyona epeyi yakın olduğunu ifade ederek, yardımcı için de kaynağın Guy Michaud olduğunu söyler. Aynı şekilde Propp'ta da her iki kavram kötü adam, bir nevi hain ve yardımcı, sağlayıcı şekilleri ile mevcuttur. Greimas, analizin bu esnekliğinin ilk bakışta şaşırtıcı geldiğinin farkındadır. Her ne kadar Propp'un eyleyenleri kendi eylem alanlarından, yani yalnızca işlevlerin indirgenmesi yoluyla konuşulduğu için eleştiriliyor gibi gö-

rünse de Greimas'ın maksadı sadece yapısalcı prosedürlerin genelleştirilmesi yoluyla aradan geçen otuz yılda elde edilen ilerlemeleri kaydetmektir. Aynı zamanda, sadece bir yerine iki karşılaştırılabilir envantere sahip olmanın çok daha kolay olduğu gerçeğini de hesaba katmak gerekir. Greimas, gerçek yapısı açığa kavuşturulmak istenen mitik evrende yardımcı ve karşıt arasındaki bu zıtlığın neye denk geldiği sorusunu da cevaplar. Yani engelleyici ve yardımcı unsurlar arasındaki bu çekişme yahut sadece rabita basit bir karşı karşıya koyuş değildir; bunun arka planında Orta Çağ Hristiyan dramasının koruyucu meleği ve onun karşıtındaki şeytan olsa gerektir. Greimas bu minvalde masal analizi için çok mühim olduğunu düşündüğümüz bir hususu da aynı kısımda dile getirir. Mitsel dışavurumunda, yardımcı ve rakibin, arzuna göre yararlı ya da zararlı olarak kabul edilen öznenin varsayılan dirençlerinin ve eyleme iradesinin yalnızca izdüşümleri olduğu açıktır. Yani hem yardımcı, hem de engelleyici *özne* ekseninde ve özne üzerinden değerlendirilmelidir (1971: 163-165).

Sonraki kısımda (10.8) Greimas, *mitik eyleyenler modelini* kısaca izah eder. Ona göre hâlâ doğrulanması ve doğal dillerin sözdizimsel yapısı kullanılarak inşa edilmesi gereken envanterlerden çıkarılan model, basitliği nedeniyle (ve yalnızca efsanevi tezahürlerin analizi için) belirli bir işlemsel değere sahip gibi görünmektedir. Sadeliği, tamamen özne tarafından hedeflenen ve alıcılar ile alıcı arasındaki iletişim nesnesi olarak konumlandırılan arzu nesnesine dayanması ve öznenin arzusunun kendisini yardımcıının projeksiyonlarına yansıtması ve rakibin modüle edilmesinde yatmaktadır (Greimas, 1971: 165). Buradaki bir diğer mesele de engelleyicinin özneye göre değişmesi bir yana kendi içinde ve arzu ekseninde bir değişiklik yaşayıp yaşamayacak olmasıdır. Dolayısıyla engelleyici ilk etapta tip olarak karşımıza çıksa da karakter olma, hatta anti-kahraman (*İğbi Baba* masalında olduğu gibi, 5.8) yapısına bürünme ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

2. Eyleyenler modelinde karşıt özne

Kavramsal açıdan bir üst-dil oluşturmaya muvaffak olan (Rifat, 1992: 48) Greimas'ın modeli (The Actantial Model) altı temel unsurdan oluşur: Gönderici yahut gönderen (sender), alıcı yahut kendisine gönderilen (receiver), nesne (object), engelleyici yahut karşı çıkan (opponent), özne (subject) ve yardım edici yahut destekleyici (helper) (Kıran, 2011: 273; Yücel, 2015: 149; Rifat, 2018: 110; Uçan, 2016: 118). Greimas'ın, bir eylemi altı yüze veya eyleyene ayırmamıza izin veren modelinin temelinde karşıtlıklar vardır: (1) Özne (örneğin Prens), (2) bir nesneye (mesela kurtarılan Prenses) (3) gönderici (örneğin Kral) eylemi başlatan, (4) alıcı ise (örneğin Kral, Prenses, Prens) bundan yararlanan kişidir. Son olarak, (5) bir yardımcı (örneğin sihirli kılıç, at, Prens'in cesareti) eylemi gerçekleştirmeye yardımcı olurken, (6) bir rakip (cadı, ejderha, Prens'in yorgunluğu veya korku şüphesi) eylemin gerçekleşmesini engeller (Hébert ve Tabler, 2019: 13).

Altı adet eyleyen kendi içinde tasnif edilerek, üç eylem eksenini oluşturulur: (1) *İletişim eksenini* gönderici-nesne-alıcı ilişkisi üstüne kurgulanır. “Bu ekseninde göndericinin işlevi başka bir kişi ya da nesneye: *alıcıya* bir şey iletmek ya da onun hangi nesneye gereksinimi olduğunu belirlemektir” (Yücel, 2005, 148). (2) *İsteyim ekseninde* özne-nesne karşıtlığı üs-

tünde durulur. Öznenin amacı tüm engelleri aşarak nesneye ulaşmaktır. (3) Greimas, kesinlikle sözdizimsel olmayan, daha çok *koşullar* adını verdiği söylemin kipsel doğası üzerine modellenen *sözdizimsel* eyleyicileri değiştiren ve dilbilimsel analizi en açık şekilde gösteren üçüncü bir kategori ekler; *güç eksenini* (yahut *edim eksenini*) yardımcı ve engelleyici çatışması esasına dayanır (Schleifer, 2017: 95 ve 108). Amacına ulaşmak ve bunun için eyleme geçmek adına gerekli güçle donanan özneye bunu “kimi kez bir kişi, kimi kez bir nesne, kimi kez bir nitelik, kimi kez bir bilgi olarak tanımlanan ya da bunların hepsini birden içeren destekleyici sağlar” (Yücel, 2005, 149). Dolayısıyla engelleyicinin karşısında hem destekleyici(ler) hem de özne vardır. Engelleyicinin kahramanın ve yardımcıların karşısında olması bakımından bir insan olması düşünülürken, bunun soyut bir kavramsal alanda konumlanması da mümkündür. Mesela coğrafi bir engel, maddi bir sorun genelinde fakirlik yahut amansız bir hastalık da engelleyici sayılabilir (Duvall, 1982: 192-193).

Yapısalcı yöntemi edebiyata ilk kez uygulayan kişilerden olan (Moran, 2013, 195) Greimas için sözcük sadece dilbilimsel bir ifade değildir, sözcük bilakis anlamın görünürdeki ifadesi olarak altında yatan anlam ile vardır. Dolayısı ile sözcük kültürün ve toplumun yansımasıdır. Bu minvalde Greimas, insanı tanımak için zıtlıkların önemine dikkat çeker. Öncelikle kadın-erkek, siyah-beyaz, zenginlik-fakirlik gibi kavramlar arasındaki farklar ve benzerlikler üstüne düşünmekle anlamlandırma mümkün olacaktır (Uçan, 2003: 22).

Anlatının çözümlenmesinde, dolayısıyla *karşıt özne* (Rifat, 2013: 204) olarak da nitelendirilebilecek kötü karakter yahut tiplerin analizinde; göstergebilimsel bakış kapsamında Greimas’ın Eyleyenler Modeli bir anlatıda yer alan kişileri, nesnelere, durumları yahut olayları (eyleyenler) birbirleri ile olan ilişkilerini esas alarak açıklamak suretiyle (Neemann, 1999: 126-128) bütüncül bir bakış imkanı sağlar.

3. Masal kötülerinin temel tasnifi

Greimas’ın eyleyenler modelinden sonra Propp ve Lüthi’nin bakışı da ana hatları ile ele alınarak anti karakterin analiz şeması netleştirilecektir.

Wladimir Jakowlewitsch Propp, *Masaların Biçimbilimi* (Морфология сказки. Leningrad 1928) adlı başyapıtında Wundt’un *Völkerpsychologie*’deki tasnifini aktarır. Yedi kategoriden sadece birinde olağanüstülük vurgusu vardır (Katıksız olağanüstü masallar; Reine Zauber-marchen) (Propp, 1985: 15). Bu açıdan olağanüstülük masal için bir kategori sayılabilir (1985: 16, 19, 26-33) fakat masal için temel dinamiğin olağanüstülük sayılamayacağı açıktır. O halde daha en baştan, karşılaşacağımız kötüler için *olağanüstülük* bir sınıflandırma kriteri olarak kullanılabilir.

Kitabın üçüncü kısmında Propp, *Kötülerin İşlevleri*’ni tetkik eder (1985: 32). Yasağın kahramanca çiğnenmesi aşamasında saldırgan (kötü kişi) ejderha, şeytan, eşkıya, cadı yahut bir kötü ana suretinde ortaya çıkarak huzuru bozar. Akabinde saldırgan bilgi edinmeye çalışır, kurbanıyla ilgili bilgi toplar, kurbanını yahut servetini ele geçirmek için aldatmayı dener. Aldatma aşamasında kötü evvela başka bir kılığa bürünür. Bunun hemen ardından ikna çabaları başlar. Bu öneri ve teklif yerine doğrudan büyümler araçlar da kullanılabilir. Saldırganın daha

acımasız ve hile içeren yollara başvurması da mümkündür (1985: 32-36). O halde kötülerin mukayesesindeki ikinci husus da *kullandıkları yöntem* olabilir.

Propp için saldırganın en çok detaylandırıldığı kısım eyleme geçtiği zamandır. Burada da bir nevi *kötülüğün şekli* tasnif edilmektedir: 1. Saldırgan birini kaçıırır, 2. Saldırgan büyülü bir nesneyi çalar ya da kaçıırır, 3. Saldırgan ekinleri yağma eder ya da ekinlere zarar verir, 4. Saldırgan günün ışığını kaçıırır, 5. Saldırgan hırsızlık ya da kaçırma olaylarını başka biçimlerde yapar, 6. Saldırgan, kişilerin bedenlerine zarar verir, 7. Saldırgan, birinin apansız kaybolmasına yol açar, 8. Saldırgan kurbanını bir şey yapmaya zorlar ya da ondan zorla bir şey koparır, 9. Saldırgan birini kovar, 10. Saldırgan birinin denize atılmasını buyurur, 11. Saldırgan birini ya da bir şeyi büyüler, 12. Saldırgan birinin yerine başkasını koyar, 13. Saldırgan birinin öldürülmesini buyurur, 14. Saldırgan birini öldürür, 15. Saldırgan birini bir yere kapatır ya da hapseder, 16. Saldırgan birini kendisiyle evlenmeye zorlar, 17. Saldırgan yamyamlıkla korkutur, 18. Saldırgan her gece birine acı verir, 19. Saldırgan savaş ilan eder (1985: 37-40).

Masaldaki kötüyü tasnife olanak sağlayan diğer bir husus da kahraman ile karşı karşıya geldiği andır. Çatışma bir müsabaka şeklinde olabileceği gibi, herhangi bir yarışma yahut kavga da olabilir (1985: 55). Kavganın yani *çatışmanın nesnel biçimde ortaya konması* sonucunda saldırgan yenilir (1985: 56), masalın sonlarına doğru da düzmece kahraman yahut saldırgan cezalandırılır (1985: 65).

4. Kapsam, analiz yöntemi ve metot

On dört masaldan oluşan Billur Köşk Masalları ile Grimm Masalları arasında mukayese denkliği sağlamak için örnekleme yöntemlerinden *basit rastgele örnekleme* kullanılmıştır (Kılıç, 2013: 45). Nicel denklik sağlamak amacıyla Billur Köşk Masalları'nın tamamı alınmış (14 birim), Grimm'deki tüm masalların eşit seçilme şansına sahip olduğu bu yöntemde 211 adet masal listelenmiş ve listeden rastgele 14 birim seçilmiştir.

Listelenen masallar Greimas, Propp ve Lüthi'den istifade ile belirlenen altı kritere göre karşı özne açısından değerlendirilmiştir. (1) *Olağanüstülük durumu*, (3) *kötülük için kullanılan yöntem*, (4) *kahraman ile çatışmanın şekli*, (5) *kötünün cezalandırılma biçimi* temel kriterler olarak Propp'tan tespit edilmiştir. Masalın temel tanımında kahramanın kötü yahut kötülük ile çatışması (Boratav, 1969: 89) olduğuna göre *saldırganın kötü olma sebebi* (2), yani çatışmanın başlangıcı da atlanmayacak derece önemli bir başlık ortaya koyar. En basitinden kötü bunu zevk için yapabileceği gibi (1969: 90), kıskançlık yahut intikam gibi duyguların tesirinde de olabilir.

Lüthi, Avrupa halk masallarının özelliklerini tetkik ederken kişilerden ayrıca bahseder. Karakterler keskin bir şekilde iyi ve kötü, güzel ve çirkin, büyük ve küçük, asil ve alçak vb. olarak ayrılmıştır. Burada listelenen karşıtlıklar, insan dünyasının temel fenomenlerinin kral, kont veya zengin tüccardan dilenciye, domuz çobanına, kaz hizmetçisine, erdemli hastadan en kötü kötü adama kadar kuşatıldığını gösterir (Lüthi, 2004: 28). Tüm önemli figürler, kahramanın ortağı, yaralayıcısı, yardımcısı ya da ona zıt bir figür olarak kahramanla ilişkilidir (2004: 27). Dolayısıyla kötünün karşısında hem kahraman hem de kahramanın ortağı/ortak-

ları veya yardımcı/yardımcıları olacaktır. Bu noktada kötünün karakter yahut tip olarak nitelenmesi ile ilgili bir kesinlik olmadığı dikkati çekecektir. William Miller’a göre karakter yaratılırken fiziksel/biyolojik, psikolojik, kişilerarası ve kültürel özellikler bir araya getirilmelidir (1993: 130-133). Yalınkat (yani tip yahut karikatür) adı verilen kişilerle aradaki önemli fark nitelik ve düşünce sayısıdır (Forster, 2001: 108). Tiplerde genelde psikolojik derinlik yoktur ve en önemlisi de kurgu boyunca değişmeden kalırlar (Nutku, 1983: 74). Yani tipin iç değişimleri söz konusu değilken karakter değişim ve gelişim gösteren karmaşık kişidir (Belge, 1998: 20). Bu bağlamda masalarda aslen iyi iken kötülük yapan yahut aslen kötü iken iyilik yapan kişilere rastlanır. Bu değişimi nitelemek için aslında kötü olup da içinde bulunduğu şartlar gereği iyi davranan kişilere koşullar gereği iyi manasında *koşullu iyi*; aslında iyi olup da şartlar gereği kötü davranan kişilere de koşullar gereği kötü manasında *koşullu kötü* demeyi uygun gördük. (6) Dolayısıyla tipin koşulluluk taşıması onu *karakter* yapısına yaklaştıracaktır.

5. Billur Köşk Masalları’nın kötülükleri

Türkçe’nin başyapıtlarından olan anonim masal kitabı *Billur Köşk*, Alangu’nun tespitine göre ilk kez Georg Jakob tarafından 1899 yılında eline geçen taş baskısı bir nüsha vesilesi ile mevzubahis olur. İlk nüsha Boratav’ın tespitine göre tarihsizdir (Boratav, 1979b, 377). Alangu, en eski nüshasının 1876’ya kadar gidebileceği tahmin ile daha ziyade üsluptaki sağlamlığa dikkat çeker; “masal biçimi ve meddah etkilerini bile bastıran kâtip ağzında edebi işleme” niteliğindeki dil, masalların halk ağzı değil de kitap kökenli olduğunu işaret eder (Alangu, 1961: 5-6). Dili ve anlatışı iyice yenilenen masallar Alangu için de sadece küçüklere hitap etmemeli, büyüklerin de severek okuyacağı bir tür olmalıdır. Tam anlamıyla benzerine başka milletlerde rastlanmayan *Billur Köşk Masalları* (Boratav, 1979a: 614) “zaman ne kadar değişirse değişsin halkın duyuş ve düşünüşünün bâzı temel ilkelerinin kökten değişmeler kaydetmediği” (1961: 9) ilkesine istinaden kültürel bir namzet olarak mukayesenin bir tarafını temsil etme kabiliyetine muktedirdir.

Jakob ve Alangu dışında Tahir Hafizoğlu (2003), Wilhelm Radloff ve Ignác Kúnos (orj.1866, çev.1998) ve Theodor Menzel (1923) de Billur Köşk’ü hazırlayan isimler arasındadır. Bunlardan muhteva olarak en geniş olanı 14’er masal ile Alangu ve Menzel derlemeleridir. Derlemelerde ortak olan masalları şu şekilde sıralayabiliriz: Billur Köşk, Helvacı Güzeli, Ağlayan Nar ile Gülen Ayva, Muradına Nail Olan Dilber (Kız), Muradına Eremeyen Dilber (Kız), Tasa Kuşu, Zümrüdü Anka (Saluk, 2018: 45).

Alangu ve Menzel derlemelerinin en mühim farkı ise, Alangu’nun “yapısına sınımsız yapılmış müstehcen, kaba özelliklerinden dolayı” dışarıda bıraktığı *Kahveci Güzeli* masalı yerine 14 numaraya kendi derlediği *Mercan Kız* masalını koymasına karşın, *Kahveci Güzeli*’nin Menzel’de 3. masal olarak mevcut bulunmasıdır. Bu minvalde bizim BKM değerlendirmemiz Alangu’nun yaptığı gibi 14 masal kapsamında olacaktır.

Masalların tespit edilen altı maddeye göre analizi şu şekildedir:

5.1 Billur Köşk ve Elmas Gemi (s.11-24)

Masalda bariz bir kötülük dengesi yerine bir intikam silsilesi takip edilmektedir. Yemen padişahının oğlu yani Şehzade klişe bir kötü değildir. (1) Büyü yahut kudret esaslı bir olağanüstülüğü bulunmayan Şehzade'nin (2) kötülük sebebi kibridir. (3) Bunu terk edip, iki yıl boyunca arayıp sormamakla ifa eder. (4) Çatışma bu minvalde intikam alınması şeklinde cereyan eder. (5) Hanım Sultan, Şehzade'yi kendine âşık ederek cezalandırır. Bu bakımdan Şehzade (6) *koşullu kötüdür*, yani aslında iyidir.

5.2 Helvacı Güzeli (s.25-39)

Masal tam anlamıyla kötüler geçidi gibidir. Bariz biçimde ilk kısımda müezzin ve bohçacı kadın, ikinci kısımda da Lala yani vezir saf kötüler şeklinde karşımıza çıkar. (1) Bu üç kötü de olağanüstü vasıflara sahip değildir. (2) Müezzin şehvet, Bohçacı Kadın para ve Lala (vezir) de yine şehvet nedeniyle kötülük yaparlar. (3) Müezzin ve Lala iftira atarak, Bohçacı Kadın da ikna ve manipülasyon ile icraata geçerler. (4) Çatışma Müezzin ile kız arasında bir boğuşma ile somutlaşır. Bohçası Kadın ile aradaki çatışma diyalog esasına dayanır, fiziksel neticesi Müezzin'e bağlanır. Lala da evlatları öldürmek suretiyle amacına ulaşmaya çalışır. (5) Ceza olarak Müezzin ve Lala asılarak idam edilir; bohçacı Kadın ise sürgün edilir. (6) Her üç kötü de çok yönlülüğe ve koşullu bir yapıya sahip değildir.

5.3 Ağlayan Nar ile Gülen Ayva (s.40-59)

Masalda dört adet esas kötü karşımıza çıkmaktadır: Baba, Al Giyimli Kız, Güvercin Tebdili Yiğit ve Devler. (1) Baba ve Al Giyimli Kız'ın olağanüstülükleri yoktur. Güvercin Tebdili Yiğit don değiştirebilmektedir, devler ise insanüstü kuvvete sahiptirler ve sihir yapabilmektedirler. (2) Babanın kötülük yapma sebebi erkek evlat sahibi olmak arzusudur. Al Giyimli Kız ise büyüünün tesiri ile başkasına âşık olduğu için kötülük yapar. Güvercin tebdili Yiğit şehvet ve arzu ile, devler de intikam arzusu ile kötülük işlerler. (3) Baba kötülük yöntemi olarak tehdidi, Al Giyimli Kız hile ve oyunu, Güvercin Tebdili Yiğit büyüü ve devler de beddua ile büyüü kullanırlar. (4) Çatışma baba ile erkek rolü yapan Tebdil Gezen Sultan arasında kaçış şeklinde cereyan eder. Al Giyimli Kız için şart koşma, Güvercin Tebdili Genç için engel çıkarma ve devler için de kavga ve hırsızlık şeklinde kendini gösterir. (5) Baba ve Al Giyimli Kız gerçek kötü olmadıkları için cezalandırılmazlar. Güvercin Tebdili Genç kaçır ve dev de katledilir. (6) Çok yönlülük her dört kötü için de geçerlidir. Baba ve Al Giyimli Kız özlğinde iyi olsa da ettikleri kötülükler ile *koşullu kötü* sayılırlar. Güvercin Tebdili Genç tam tersi koşullu iyidir, yani özünde kötüdür. Devler ise ilk başta saldırgan iken sonra kendilerine ait olanı savunmakla ve ettikleri beddua tutmakla hem kötü- hem iyi (yahut en azından kötü değil) şekilde karşımıza çıkmaktadır.

5.4 Muradına Eren Dilber (s.61-69)

Masalın tek kötüsü cariyeye yani düzmece sultandır. (1) Herhangi bir olağanüstülüğü bulunmayan düzmece sultanın (2) kötülük sebebi mevki hırsıdır. (3) Yalan ve hile ile amacına ulaşan cariyeye (4) bunu fakir kızın yerine geçmek, onun gibi davranmak suretiyle yapar. (5) Ceza olarak kırk katır verilir. Düzmece Sultan (6) herhangi bir çok yönlülüğe sahip değildir, saf bir kötüdür ve cezasını çeker.

5.5 Muradına Ermeyen Dilber (s.70-84)

Masalda süt nine, onun kızı ve cadı kötü tipler olarak karşımıza çıkar. Cadı her ne kadar (1) nitelik olarak olağanüstülük barındırıyor gibi bir çağrışım yapsa da masaldaki cadı laf ebesi bir kocakarından farksızdır. (2) Süt nine ve kızının kötülük sebepleri makam, mevki hırsıdır. Cadı kötülüğü para için yapar. (3) Her üç tip de aldatma, yalan ve hile ile amaçlarına ulaşmaya çalışırlar. (4) Çatışma süt nine ve kız gurbet yolunca iken ona pastırma yedirip su-suz bırakma ve su karşılığında gözlerini alıp kızı bertaraf ederek yerine kendi kızını geçirme şeklindedir. Cadı ile ittifak kurarak kızın sihirli bilekliğini çaldırır ve dilberi ölüm uykusuna mahkûm eder. (5) Neticede süt nine ve kızı sopa ile öldürülür. Cadının akıbeti belli değildir. (6) Her üçü de saf kötü olan karakterler koşulluluk sahibi değildirler.

5.6 Tasa Kuşu (s.85-99)

Masaldaki Hoca Hanım ve Tasa Kuşu kötülerdir. (1) Tasa Kuşu don değiştirebilir ve büyüde mahirdir. (2) Hoca Hanım inkisar ile, kalbi kırılarak kıza Tasa Kuşu'nu musallat eder. Tasa Kuşu ise kötülüğü büyüünün tesirinde, mecburi olarak yapar. (3) Hoca Hanım beddua ile, Tasa Kuşu ise talan, kaçırma ve darp ile kötülük yaparlar. (4) Çatışma Hoca Hanım'da kendisiyle alay edilmesi sonucu ilenme şeklinde ortaya çıkar. Tasa Kuşu ise kızın çalıştığı dükkanları dağıtır, kızın evlatlarını kaçıtır. (5) Her iki kötü de cezalandırılmaz, zira (6) her ikisi de koşulludur. Hoca Hanım özünde kötü biri olmasa da kendisi ile alay edildiği için ilenir, Tasa Kuşu da aynı şekilde sonunda her şeyi büyü tesiri ile yaptığını itiraf eder ve insana dönüşür. Her iki karakter de bu bakımdan *koşullu kötüdürler*.

5.7 Zümrüdüanka Kuşu (s.100-130)

Masalın dört esas kötüsü vardır. Bunlardan ikisi kahramanın ağabeyleri, diğer ikisi de yaratıklardır. (1) Yedi Başlı Dev ve Yedi Başlı Ejderha olağanüstü güçlere sahiptirler. Kardeşlerde olağanüstülük görülmez. (2) Dev'in ve Ejderha'nın kötülük sebebi tahakküm ve zorbalıktır. Kardeşler ise şehvet ve kıskançlık sebebiyle kötülük işlerler. (3) Dev elma ağacını talan eder, Ejderha ise suyu ele geçirmek ve kızları yemek suretiyle kötülükleri ortaya koyarlar. Ağabeyler ise küçük kardeşin kuyudan yukarı gönderdiği kıza göz koymak suretiyle esas karakterlerini gösterirler. (4) Çatışma dev ve ejderha için oklu kılıçlı kavga biçiminde şekillenir. Ağabeyler ise kahramanı kuyuya atarlar. (5) Dev'in ve ejderhanın kafaları kesilir. Ağabeyler ise kısa süreli sürgünler ile küçük kardeşin affına mazhar olurlar. (6) Diğer birçok masalda karşımıza çıkan özü ise olmasa da bir durumda ve belli bir süreliğine kötü olan karakter burada tam tersi şekilde görülür. Ağabeyler özünde kötü olsalar da iyi gibi davranmışlardır uzun süre. Böylece onları *koşullu iyi* olarak nitelemek mümkün olur.

5.8 İğci Baba (s.130-140)

Masalın tek kötüsü masala adını veren İğci Baba'dır. (1) Sihirde mahirdir, baş parmağı ile konuşur, şehrin üstüne ölü toprağı serpip uykuya daldırmak gibi maharetleri vardır. (2) Amacı yemek bulmak ve hizmetkar edinmektir. Aslında küçük kıza bir nevi evlat edinmek ile maksadının yalnızlığı gidermek olduğu da söylenebilir. (3) Yalan söylemek ve alıkoymak ile başlayan kötülük iki kız kardeş ve bir kuyu dolusu insan için katil ile neticelenir. (4) Çatışma

kız kardeşlerin insan eti yemek ile sınanması şeklinde kendini gösterir. (5) Sonunda yakılarak öldürülür. (6) İğci Baba masalın büyük bölümünde saf bir kötü olarak karşımıza çıksa da küçük kızın onu ehlileştirilmesi, insan etini (yamyamlığı) bıraktırıp koyun eti yemeye alıştırmaları ve kırk birinci odadaki genç bulunana kadar mutlu mesut yaşamaları bir parantez olarak çok yönlülüğe ve koşulluluğa ilave edilmelidir.

5.9 Hırsız ile Yankesici (s.141-149)

Masalın kötüsü iki kocaya sahip olan Fatma'dır. (1) Herhangi bir olağanüstülüğü olmayan kadın (2) aç gözlülük maksadı ile bunu yapar. (3) Aldatma ve yalan ile vuku bulan kötülük (4) kocaların karşı karşıya gelmesi ve kadının hükmü ile hüner göstermeleri şeklinde netleşir. (5) Fatma ceza almaz ve (6) çok yönlü değildir. Bu bakımdan masal hırsız ve yankesici arasında bir seçim yapılamayacağı için kuvvetli bir zıtlık dengesi içermez.

5.10 Sefâ ile Cefâ (s.150-166)

Masalda Padişah ve Sefâ muhtelif kötülükler yaparlar Cefâ'ya. Hint diyarındaki Baş Bakıcı ise tam bir kötüdür. (1) Padişah ve Sefâ bir olağanüstülük göstermezler. Baş Bakıcı ise Cefâ'nın peşine büyü mü hayvanlar takmak ile sihirde ne kadar mahir olduğunu gösterir. (2) Padişah evlat sevgisi için, Sefâ itaatsizlik gerekçesi ile kötülük ederler. Baş Bakıcı ise emir üzere kötülük yapar. (4) Padişah idam tehdidi ile, Sefâ kardeşi gibi birlikte büyüdüğü Cefâ'nın idam emri ile kötülüklerini ortaya koyarlar. Baş Bakıcı ise büyü mü hayvanları Cefâ'nın peşine takarak onu öldürmeye çalışır. (5) Sefâ'nın düştüğü derdin çaresini bulmaz ise Padişah tarafından Cefâ'nın kellesi alınacaktır. Sefâ ise büyü mü geyiği çok beğendiği halde Cefâ'nın onu helak etmesine öfkelenir. Oysa geyiği avlayıp güya babasına hediye edecektir. (5) Padişah ceza çekmez, Sefâ müthiş bir vicdan azabı yaşar. Baş Bakıcı ile yüreği çatlayarak ölür. (6) Padişah ve Sefâ koşullu kötüdürler. Aslen iyi olan bu karakterler duruma göre muhtelif kötülükler yaparak (ki sonu pişmanlıktır) kahramanın işini zorlaştırırlar.

5.11 Ali Cengiz Oyunu (s.167-173)

Masalın kötüsü oyunların sırrını bilen Derviş'tir. (1) Oyun bilir, sihir bilir; bilhassa da don değiştirmede mahirdir. (2) Kıskanç ve bencil biridir, kimsenin kendi hünerine sahip olmasını istemez. (3) Dayak ve öldürmek ile kötülüğünü gösterir. (4) Oyunu belleyenleri öldüren Derviş (5) tavuk iken sonunda sansara dönüşen kahraman tarafından boğularak öldürülür. (6) Derviş de *koşullu iyidir*. Aslında kötü olan karakter koşullar gereği iyi olmakla aslında rol yapmaktadır.

5.12 Saka Güzeli (s.174-184)

Masal bizatihi masala adını veren kişinin de koşullu kötü olması bakımından orijinal bir yapı arz eder. Evvela padişahın kızı, Saka Güzeli, balıkçılar ve Yahudi kötülük yapmak bakımından kapsama alınabilir. (1) Hiçbir kötü olağanüstülüğe sahip değildir. (2) Padişahın kızının kötülük sebebi haset, kıskançlık; Saka Güzeli'nin kötülük sebebi ise iftiraya kanma sonucunda kıskançlıktır. Balıkçılar ve Yahudi de şehvet ve aç gözlülük sebebi ile kötülük işlerler. (3) Padişahın kızı ve Saka Güzeli kötülük olarak vezirin kızını öldürmeye teşebbüs ederler. Balıkçılar ve Yahudi de kızın namusuna göz koyarlar. (4) Çatışma padişah kızı ve

vezirin kızı arasında güzellik mukayesesi ekseninde olur. Saka Güzeli'nin derdi namusunu korumaktır. Balıkçılar denizde buldukları kızın kendilerine ait olduğunu düşünürler. Yahudi ise kızın yolda önünü keserek çaresizliğinden istifade etmeye kalkar. (5) Padişah'ın kızı neticede Allah'a havale edilir, balıkçılar elli sopa falaka ile cezalandırılır. Yahudi'nin ise kellesi gider. (6) Saka Güzeli hatasını anladığı için cezaya maruz kalmaz. Fakat fiili olarak kızın canına kastetmekle aslen iyi olsa da *koşullu kötü* sayılmalıdır.

5.13 Kara Yılan (s.185-200)

Masalda Şehzade (Kara Yılan), Güvercin ve cariyeler kötülük yapmaktadır. Kara Yılanın sureti babasının “Evladım olsun da kara yılan olsun” duası neticesinde olağandışıdır. Güvercin büyüde mahirdir. (2) Kara Yılan mizacı gereği kötüdür, Güvercin'in maksadı ise tahakküm kurmaktır. Cariyeler ise kıskançlık sebebiyle kötülük ederler. (3) Kara Yılan zehirleyip öldürmek suretiyle kötülük eder. Güvercin esir alır ve cariyeler de iftira atarlar. (4) Kara Yılan masal boyunca kendisini doğurtmaya çalışan bir mezarlık dolusu ebeyi, ders okutmaya çalışan bir mezarlık dolusu hocayı ve kendisi ile evlenmek isteyen bir mezarlık dolusu gelini zehirleyerek öldürür. Güvercin Bahtiyar'ı tutsak etmiştir; ev basar, etrafı dağıtır. Cariyeler ise Şehzade'nin mektubu değiştirerek biçare kızı yerinden yurdundan ederler. (5) Kötülerden sadece Güvercin çatlayarak ölür, cariyelerin akıbeti belli değildir. (6) Kara Yılan önceleri kötü iken kız onun derisini ateşte yakınca esas suretine döner, kimseyi öldürmez. Bu bakımdan Şehzade *koşullu kötüdür* yani aslen iyidir, şartlar gereği kötüdür.

5.14 Mercan Kız (s.201-227)

Son masalda Dev Anası ve Arap Cariye kötüler olarak karşımıza çıkar. (1) Dev Anası sihirden mahirken, cariyenin yalan söylemek dışında bir hüneri yoktur. (2) Dev Anasının maksadı tahakkümdür, cariyeye ise haset ve kıskançlık sebebiyle kötülük yapar. (3) Dev Anası'nın kötülüğü fiziksel saldırılar şeklinde kendini gösterir. Cariye ise yalan ve hile ile amacına ulaşmaya çalışır. (4) Çatışma Dev Anası'nın Şehzade ve kızı kovalayıp sırası ile iğne, sabun ve testi (akarsu) mücadeleleri neticesinde peşlerini bırakmasıyla neticelenir. Cariye ise kavağın tepesindeki kızın sırlarını öğrenip onun yerine geçer, Şehzade ile evlenir. (5) Neticede Dev Anası ölmez, fakat mücadeleyi kaybeder. Arap Cariye ise kırk katır ile helak olur. (6) Karakterlerde koşulluluk ihtiva eden bir dönüşüm mevzubahis değildir.

6. Grimm Masalları'nın kötülükleri

Alangu'nun sadece derlemek bakımından değil bu işin yordamını belirlemek açısından da mürşit edindiği (1961: 8) Grimm Kardeşler'in peri masalları, çoğunlukla mutlu sonlarının yanı sıra, açık bir iyi ve kötü bölünmesiyle karakterize edilir (Frey, 2017: 58). Bu iyi ve kötü bölünmesi, dünyanın bir özeti olarak insanlara ne anlatmak istemektedir acaba? Masal, başarılı çatışma çözümünün iyimser, anlatsal bir modeli midir? Bu minvalde peri masallarını halkın afyonu (Volker Klotz) saymak yerinde olmaz, zira amaç mevcut durumu değiştirmek değildir. Aksine, peri masalları kendine özgü bir umut verici ve özgürleştirici güce sahip *mutluluğa düşkün asi hikayeler ve kaşkurtucu hikayeler* (Ernst Bloch) olarak görülebilirler (Renger, 2006: XVIII).

Masallardaki gaddarlığın tartışmalı durumu, bir yanda peri masalı karşıtı, diğer yanda masal yanlısı duyguları yayan psikolojik odaklı iki kampın oluşmasına yol açmıştır. Gerçekten bazı masalların yahut masal sahnelerinin değil çocuklar yetişkinler için bile dehşet verici bir tahayyül mekanizmasını çalıştırması işten bile değildir (Gmelin 1972, Mallet 1985). Fakat her iki taraf da vahşetlerin biçimsel ve yapısal şartlarını dikkate almaz. Nadiren de olsa bunlar, masalların karşıt bir dinamikle (iyi-kötü, suç, ceza vb.) desteklenmesi açısından incelenir (Renger, 2006: XVIII- XIX). Bu bağlamda masal kötüsünün etik açıdan değerlendirilmesi ayrı bir öneme sahiptir.

Masalların tespit edilen altı maddeye göre analizi şu şekildedir:

6.1 Şakacı Birader (I: 37-53)

Masalın esas karakteri olan Şakacı Birader, (1) Aziz Petrus'tan aldığı zembille birtakım olağanüstülükler gösterir. (2) İlk başta tek varlığı olan tayının ve dört meteliğin dörtte üçünü paylaşacak kadar bonkörken Aziz Petrus ile hastaları iyileştirme sürecinde amansız bir tamahkar ve yalancı olup çıkar. Kötülüklerinin temel sebebi de açgözlülüktür. (3) Bunu hediye olarak verilen iki kuzunun yüreklerini yediği halde bunu inkâr ederek ve her defasında Aziz onu uyarmasına rağmen iyiliklere karşılık altın isteyerek yapar. (4) Çatışma ilk önce Aziz ile arasında olur. Boğulma anlarında bile yalanında sebat eder. Kralın ölü kızı dirildiğinde alınan bir zembil altını üçe böler Aziz. Bir pay da yürekleri yiyenindir. O zaman itiraf eder Şakacı Birader ve hiç de utanmaz. (5) Bu kadar tamahkar ve yalancı birisi olan Birader cezalandırılmaz. Bilakis ödüllendirilir. Sihirli zembile bir evdeki dokuz cini doldurduğunda sonuncu kaçar ve onunla cehennemde karşılaşır. Cin diğerlerini uyararak zembile tıklılma riskinden bahseder ve Birader'i cehenneme almazlar. Cennetin kapısında Aziz ile karşılaşır. Ona zembilini verir ve “Şimdi o zembilin içine girmek istiyorum” diyerek cennete girer. (6) İlk başta iyi biri olarak betimlenen Şakacı Birader özünde kötü biri olarak tam bir *koşullu iyi*'dir yani aslında kötü biridir.

6.2 Masal Cücesi (I: 80-85)

Üç kardeşten büyük ve ortanca kötü karakterlerdir. (1) Her iki kardeşin de olağanüstü bir kuvveti bulunmaz. (2) Saflığından dolayı Aptal Hans diye adlandırdıkları kardeşlerini hem sevmeler hem de başarılarından dolayı kıskanırlar. (3) İki kardeş hem yalancı hem de hilebazdır. (4) Öncelikle cücenin oyununu ona anlatmazlar, böylece o da kendileri gibi dayak yiyecektir. Son raddede de Hans kızları kuyunun dibinden kurtarıp yukarı gönderdiğinde Masal Cücesinin ikazı ile Kendisi binmek yerine bir kaya koyar sepete. Kardeşler ipi keserek canına kastederler. (5) İki kardeş de asılarak idam edilir. (6) Her iki kardeş de ilk önce iyi görünüp sonradan esas yüzlerini göstermekle şartlara göre iyi rolü yapmaktadırlar yani *koşullu iyidirler*.

6.3 Davulcu (I: 446-457)

Her ne kadar devler klişe kötü olsalar da masalda bariz bir eylemsellik göstermezler. Esas kötü Camdağı'nda prensesi rehin tutan cadıdır. (1) Cadı sihir bilmek ile (2) prensesi rehin tutar. Davulcu'ya da hâkim olmak arzusundadır. (3) Bunun için hile ve oyunlar kullanır; (4) Davulcu'ya bir havuzun suyunu yüksükle boşaltıp balıkları boylarına göre dizmek, ormandaki tüm ağaçları işe yaramaz edevatla ince ince kıymak ve bu ağaçları bir araya getirip

yakmak gibi imkansız vazifeler verir. (5) Bu vazifeleri kızın yani prensesin yardımıyla halleder Davulcu, son görev bittiğinde de cadıyı ateşe atarak öldürürler. (6) Masalda koşulluluk söz konusu değildir.

6.4 Demir Hans (I: 203-214)

Masalın kötüsü olan Demir Hans, (1) ormana hükmetmektedir. (2) Kötülük yapma sebebi daha ziyade altınını ve ormanını korumak gibi görünse de masalın sonunda kendisine büyü yapıldığı anlaşılmaktadır. (3) Büyü ve hile kapsamında (4) ormanına kaçak olarak giren avcılar ceza olarak bataklığına çekmektedir. (5) Kral tüm avcılarını kaybettikten sonra dört yıl ormanı lanetli ilan eder. Yabancı avcı bataklığı kurutarak vahşi adamı yani Demir Hans'ı rehlin alır. (6) Demir Hans birlikte götürdüğü Prens'e kötülük etmez, onun dar zamanlarında yanında olur. Bu manada Hans aslen iyi olmakla *koşullu kötüdür*.

6.5 Bilmecce (I: 117-120)

Masal birbirini takip eden iki farklı eylemsel kurguya sahiptir. Birinci kısımda büyücü kadın ve on iki haydut, ikinci kısımda ise Prens (onun yardımcıları hizmetçi kız ve oda hizmetçisi) kötüler olarak karşımıza çıkar. (1) Yaşlı kadın büyü ile uğraşır, Prens'in her bilmeciyi çözme kabiliyeti vardır. (2) Büyücü kadının kötülük sebebi bariz değilken, haydutların amacı paradır ve Prensinki de zekasını ve gücünü ispattır. (3) Kadın zehir hazırlar, Prens de bilmecenin cevabını bildiğinde soranın kellesini kopartır. (4) Kadın evvela Uşak'a zehirli şerbet ikram eder, o sırada kadeh patlar ve atın üstüne sıçrayarak onu öldürür. Sonra bir karga atın etinden yiyerek zehri taşır. Prens de cevabını bilemediği bilmecce sahibi ile evlenecektir, ceza olarak ise bilmeciyi soranın kafasını kestirir. "Kimseye vurmaksızın on ikiye vuran şey nedir?" der Prens. Prens'in hizmetçileri Prens'in odasına gizlice girerek ondan uykusunda cevabı öğrenmeye çalışırlar. (5) Prens ve Uşak bir hana giderler. Uşak aç kalma ihtimallerine karşın yanına aldığı kargayı Hancı'ya vererek pişirtir. On iki haydut ve Büyücü Kadın çorbadan içerek ölümler, zira atın zehri kargaya, karganınki de çorbaya geçmiştir. Prens de evlenerek (ki cevabı bulmak için bu kadar çabaladığına göre bunu istememektedir) cezalandırılır. (6) Yargıçlar, Prens'in evlenmesine hükmettiklerine göre Prens bir dönüşüm yaşamaz.

6.6 Çalığısu ve Ayı (I: 498-500)

Masalın kötüsü addedebileceğimiz (1) Ayı insan gibi konuşmakta ve savaş için plan yapmaktadır. (2) Kendini üstün gören Ayı (3) kraliçenin çocuklarına hakaret etmek suretiyle bir savaşa sebep olur. (4) Bariz bir kötü olmayan Ayı, kuşların kraliçesi sayılan Çalığısu'nun sarayını ziyaret eder, beklediği gibi değildir saray. Ve kraliçenin çocuklarına soysuz diye hakaret eder. Neticede kara hayvanları ile uçanlar arasında bir savaş çıkar. (5) Ayı ceza olarak çocuklardan özür diler. (6) Masalda bariz bir iyi-kötü dengesi olmadığı için eylemsel döngüde koşulluluk ihtimali de yoktur.

6.7 Zembil, Şapka ve Borazan (I: 383-390)

Masalın kahramanı üçüncü yani küçük kardeştir. (1) Macerası esnasında edindiği sihirli sofraya, zembil, şapka ve borazan olağanüstü özelliklere sahip olmasını sağlar. (2) Kötü olma sebebi hırs ve açgözlülüktür. (3) Sihirli sofraya ona bir hediye gibi gelse de diğer malzemeleri

odunculardan çalar. (4) İlk oduncu ile anlaşır; üzerine vurulduğunda içinden yedi asker çıkan zembil ile sofrayı değiştirir. Biraz uzaklaşınca zembile vurup askerlerine sofrayı geri aldırır. İkinci ormancıdan çevrilince toplar ve askerler çıkartan şapkayı ve sonuncudan da üflendiğinde etrafı yerle bir edecek borazanı aynı hile ile alır. (5) Eve dönünce kardeşleri onu fakir görünüşünden dolayı tahkir ederler. Onları askerleri vesilesiyle dövdürür. Çatışma Kral'a ve onun ordusuna sirayet eder. Prenses ile evlenir, onun zembili ve şapkayı çalmasına borazan ile karşılık verir. Her taraf yerle bir olur ve küçük kardeş cezalandırılmak yerine kral olur. (6) Küçük kardeş ilk kardeşi gibi gümüşle ve ikinci kardeşi gibi altınla yetinmez. Tamahkardır, oduncuları dolandırır ve neticede karakter değişimine uğramak ve iyi olmak yerine her tarafı yerle bir ederek kral olur.

6.8 İp Eğiren Kadınlar (II: 63-66)

Bariz bir kötüsü bulunmayan masalda tembel ve yalancı olan kız (1) herhangi bir olağanüstü özelliğe sahip değildir. (2) Üç cadının yardımı kabul etme, yani yalancılık ve hile sebebi sarayda kalabilmek ve kraliçenin oğluya evlenmektir. (3) Bunun için üç oda dolusu ketenin ipliğini çekmelidir. Cadıların bu imkânsız işi halletmek için önerdikleri yardımı kabul eder. (4) İlk cadının bir ayağı ördeğinki gibidir, iyi pedal basar. İkincinin ağzı, dili büyüktür; iyi iplik yalar. Üçüncünün de başparmağı yassıdır; iyi iplik bükür. (5) Tembel olduğu için annesinden dayak yiyen ve kraliçeyi aldatarak oğluya evlenen kız herhangi bir ceza çekmez. (6) Masalın sonunda Prens, cadılar ile tanışır ki kız onlara verdiği söz gereği onları teyzeleri olarak tanıtmıştır düğünde. Prens fiziksel özelliklerinden hareketle, onların ip eğirmedeki maharetlerini öğrenince vazifeyi onlara devreder. Böylece herhangi bir kişilik değişimine uğramayan olumsuz karakter bir kez daha mükâfatlandırılır.

6.9 Kurul Sofram Kurul (II: 496-510)

Masalda iki kötü karakter karşımıza çıkmaktadır. Oğulların evi terk etmesi ile neticelenen bölümde keçi, onların birer sihirli eşyaya sahip olduğu bölümde de Hancı kötü karakterlerdir. (1) Keçi konuşmak ile olağanüstü bir yeteneğe sahiptir. (2) Keçi mizacı ve inatçılık gereği, Hancı da açgözlülüğü yüzünden kötülük işlerler. (3) Keçi yalan söyler, Hancı da hırsızlık yapar. (4) Keçi karnı tıka basa dolu olduğu halde kendilerini güden oğulların ifadesinin aksine Terzi'ye karnının aç olduğunu söyler. Terzi vazifeleri yapmadıkları için üç evladını da evden kovar. Büyük kardeş marangoz, ortanca değirmenci ve küçük kardeş de tornacı olur. Hancı büyük kardeşin sihirli masasını ve ortancanın altın veren eşeğini kaçıtır. (5) Keçi yalan söylediği ortaya çıkınca Terzi tarafından tıraş edilerek çirkin hali ile ormana kaçar, orda bir arı tarafından sokularak ormanda kaybolur. Hancı ise küçük kardeşin zembilinden çıkan sihirli sopadan güzel bir dayak yer. (6) Her iki kötü de çift yönlülük ve koşulluluk özelliklerine sahip değildir.

6.10 Kaz Güden Kız (II: 96-104)

Prenses yanında nedimesi ile birlikte evlenmek üzere başka bir krallığa gidecektir. Masalın esas kötüsü olan Nedime'nin (1) herhangi bir olağanüstü özelliği bulunmamaktadır. (2) Paragöz, makam ve mevki düşkünü birisi olan Nedime (3) Prenses'i ölümle tehdit ederek onun yerine geçer. (4) Öncelikle Prensesin su isteklerine hizmetçi olmadığı gerekçesi ile

giderek artan şekillerde karşı çıkar. Uzun yol boyunca baskısı artan ve nihayet Prenses'in giysilerini alarak konuşan atı Falada'ya binen Nedime yaptığı hainliğin anlaşılması üzerine Kral tarafından dolaylı olarak sorguya alınır. Kızdan dinlediği hikâyeyi nakleden kral, Nedime'ye bu hileleri işleyen birine ne ceza verileceğini sorar. Sahte gelin de böyle birinin iğneli fiçıya atılarak iki ata çektilmesinin ve camı çıkana kadar sokak sokak gezdirilmesinin uygun olduğunu söyler. (6) Kendi verdiği cezaya uğrayan Nedime *koşullu iyilerden* biridir. Esas karakteri kötü olmasına rağmen kraliçenin yanında onun itimadını kazanmış ve kızın kendisine emanet edileceği güvenilir bir insan rolü yapmıştır.

6.11 Şanslı Hans (II: 362-368)

Masal, şahıs kadrosunda altı tane kötünün bulunması ile diğer tüm masallardan farklı bir yapı arz eder. (1) Bu kötü niyetli insanların hiçbirinin olağanüstü özelliği yoktur. (2) Her birinin kötülük sebebi aç gözlülüktür. (3) Bu maksatla Hans'ın elindeki mal ile ona denk olmayan malı birtakım yalanlar söyleyerek değiştirir. (4) Hans yedi yıl sadakatle çalıştığı için ustası tarafından kafası büyüklüğünde bir külte altınla ödüllendirilir. Hans bunu önce bir atla, atı yaşlı olduğu gerekçesi ile inekle, ineği yaşlı olduğu gerekçesi ile domuzla, domuzu çalıntı olma ihtimali sebebiyle kazla ve kazı da daimi kazanç getireceği gerekçesiyle bir bileyi taşıma karşılıklı verir. En bariz art niyet göstergelerinden biri de ona serencamını soran bileycinin altın ile neleri değiştiğini öğrenmesi üzerine şaşırıp bilakis onu her taşın altından kalkmakla övmesidir. (5) Hans'ın saflığından istifade eden bu aç gözlü insanların hiçbirisi ceza görmez. (6) Hans en sonunda tıpkı altında olduğu gibi bileyi taşıma taşımakta da zorlanır, bir kuyu kenarında mola verdiği sırada taşı kuyuya düşürür. Onun saflığından istifade eden hiç kimse pişmanlık emaresi göstermez.

6.12 Altı Kafadar (II: 190-198)

Masalın esas kötüsü Büyücü Prenses olsa da Prenses'in kendisinden beklenmeyecek biçimde Prens'ten intikam almaya çalışması onu da bu kapsama almayı gerekli kılar. (1) Kraliçe büyücüdür, olağanüstü özelliklere sahiptir. (2) Büyücü Kraliçe'nin ve Prenses'in ortak özelliği kibirdir, büyüde ayrıca kıskançlık duygusu da belirgindir. (3) Kraliçe, kızını prense vermek için ondan imkânsız görevleri yerine getirmesini ister. (4) Bir okyanus dibindeki yüzüğünü bulmasını, üç yüz öküzü ve üç yüz fiçı birayı geride hiçbir şey bırakmadan tüketmesini ve kızı yanında iken uyuyakalmamasını ister. Prens yolda tanıştığı ve olağanüstü yeteneklere sahip olan altı arkadaşı ile görevlerin üstesinden gelir. Üç görevden sonra Prenses annesinin, kocanı bile kendin seçmedin, diyerek kışkırtması üzerine evlilikten vazgeçer ve yeni bir şart koşar. Prens bu engeli de aşar, bu sefer de kraliçe sözünden cayar ve ordusu ile saldırır. Yine arkadaşları yardımıyla galip gelir prens. (5) Prens de kıza bir süre domuz çobanlığı yaptırarak intikamını alır. (6) Masalın bariz kötüsü Büyücü Kraliçe olsa da hem Prens hem de Prenses *koşullu kötüler* olarak karşımıza çıkarlar. Kraliçe kibrine kapılarak, Prens de çektiklerinin acısı ile bir süre kötü karaktere bürünürler; fakat özlerinde iyidirler.

6.13 Oniki Erkek Kardeş (II: 291-297)

Masal iki ana olay örgüsünden oluşmaktadır: Prensesin ormanda, ağacın üzerindeki iken yaşadıkları ve evlendikten sonrası. İlk kısım için Kral, ikinci kısım için de Kralın annesi kötüler olarak karşımıza çıkar. (1) Her iki kötünün de olağanüstü özellikleri yoktur. (2) Kral on iki erkek evlada sahiptir, on üçüncü çocuk kız olursa miras bölünmesin diye tüm erkek evlatlarını katledecektir. Kralın annesi ise kıskançlık ve haset duyguları ile prensese karşı cephe alır. (3) Kral'ın bu tehdidi üzerine, annelerinin yardımıyla on iki erkek kardeş ormana kaçar. Kralın annesi ise iftiralar ile ve sürekli arkasından konuşarak kızın idam cezası almasına sebep olur. (4) On iki erkek kardeş ormanda yaşar, önlerine çıkan kızı öldürmeye yeminlidirler; fakat küçük kardeş Benjamin araya girerek onları bir araya getirir. Kral'ın annesinin tesiriyle, onun iftiralarından etkilenerek idam cezasını veren eşi kralın ta kendisidir. (5) Oğullarını öldürmek isteyen kralın akıbeti belirsizken kötü kalpli anne mahkemeye çıkarılır. Kaynar zeytinyağı ve yılan dolu bir fıçıya atılarak feci şekilde can verir. (6) Prensesin eşi olan Kral idam hükmü verir. En büyük etken de kızın kargaya dönüşen kardeşlerini kurtarmak için ettiği suskunluk ve gülmezlik yemindir. Fakat ateş yakılır, kız idam edilecektir. Kardeşler süre dolup insana dönüşmese prenses ölmüş olacaktır. Bu da eş olan Kral'ın *koşullu kötü* olması için yeterlidir.

6.14 Karanfil (II: 160-165)

Masalda Yaşlı Aşçı ve Kral kötülük yapan kişilerdir. (1) Her ikisinin de olağanüstü yetenekleri bulunmaz. (2) Aşçı para ve mevki hırsıyla, Kral da intikam arzusuyla kötülük işler. (3) Aşçı, Kral'ın oğlunu kaçıır ve Kral da karısını kuleye hapseder. (4) Uzun zamandır çocuğu olmayan Kraliçe'ye dilediği her şey oluveren bir çocuk bahşedilir. Bir gün çeşme başında uyuyakalan Kraliçe'nin elbisesine hayvan kanı sürerek çocuğunu kaçıır. Daha sonra Kral'a, Kraliçe'nin evladını vahşi hayvanlara yedirdiği iftirasını atar. (5) Aşçı evvela çocuk tarafından küçük bir köpeğe dönüştürülür, daha sonra hakikat ortaya çıkınca Kral tarafından zindana atılır. Kral'ın cezası ise vicdan azabıdır. Karısı zindandan çıktıktan üç gün sonra ölür. Kral da bu acıya dayanamayarak çok geçmeden can verir. (6) Aşçının sözü ile hakikati tahkik etmeden hüküm veren kral sonradan pişman olsa da *koşullu kötü* sayılır.

Sonuç

Masalın karşı öznesi koşulluluk bakımından irdelendiğinde koşullu iyi ve koşullu kötü tanımları kapsamında iki farklı kişilik temayülü göze çarpar. Yani aslen kötü olup *iyi taklidi* yapmak ile aslen iyi olup yanılarak yahut aldanarak *kötülük işlemek* arasındaki fark, *masaldaki kötünün* tip olarak nitelenmesi için gereken birçok kritere aykırıdır. Billur Köşkk Masalları'nda iyi taklidi yapan üç kişiye rastlanır. *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva*'daki (s.40-59) Güvercin Tebdili Genç başta iyi sanılsa da sonradan özündeki kötülük anlaşılır. *Zümrüdüanka Kuşu*'nda (s.100-130) ağabeyler özünde kötü olsalar da küçük kardeşe karşı uzun süre, onu kuyuya atana ve nişanlısı addettiği kızı elinden alana kadar iyi biri gibi davranırlar. Bir de *Ali Cengiz Oyunu*'nda (s.167-173) Derviş aslında kötü olan karakterini sırrını muhafaza için uzun süre saklar, iyi biri gibi davranır. Altı masalda da *koşullu kötü* dikkati çeker, yani

bu kişiler özünde iyidir fakat büyüünün tesiriyle, bir iftiraya kanarak yahut öfke ile kötülük işlemektedirler. *Billur Köşk ve Elmas Gemi*'de (s.11-24) Şehzade kibri yüzünden, *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva*'da (s.40-59) Baba ve Al Giyimli Kız arzu ve istekleri sebebiyle, *Tasa Kuşu*'nda (s.85-99) Hoca Hanım inkisar ve Tasa Kuşu büyü sebebiyle, *Sefâ ile Cefâ*'da (s.150-166) Padişah evlat sevgisi ve Sefâ itaatsizliğe tepki nedeniyle, *Saka Güzeli*'nde (s.174-184) Saka Güzeli iftiraya kandığı için ve *Kara Yılan*'da (s.185-200) da Şehzade büyüünün tesirinde olduğu için kötülük işlerler. Sadece İğci Baba (s.130-140) ilginç bir yapı arz eder. İnsan eti yiyen, büyücü ihtiyar aslında kötü olmakla beraber küçük kızın (ki onu evladı gibi sevmektedir) tesiri ile koyun eti yemeye alışır, ehlileşir. Fakat kızın kırk birinci odadaki genç ile kaçması üzerine eski haline döner. Bu koşullu iyi tavrı masal kötüsünün karakterindeki orijinalliklerin delillerindedir.

Grimm Masallarındaki en önemli kötü vurgusu mükâfat ve ceza dengesinde kendini gösterir. Grimm'de kötüler her zaman ceza almaz bilakis mükâfatlandırılırlar. *Şakacı Birader* (I: 37-53) gibi yalancı ve düzenbaz birisi cennete gider. *Zembil, Şapka ve Borazan*'daki (I: 383-390) küçük kardeş tamahkâr ve dolandırıcı olmasına rağmen kral olur. Yahut *İp Eğiren Kadınlar*'daki (II: 63-66) tembel kız yalancılıkla prenses oluverir. Billur Köşk Masalları ile arasındaki bu kurgusal uçuruma rağmen koşulluluk konusunda bir tutarlılık vardır.

Şakacı Birader (I: 37-53) Aziz'i kandırmak için rol yapar özünde kötü biridir. *Masal Cücesi*'nde (I: 80-85) kardeşler ilk önce iyi görünüp sonradan esas yüzlerini göstermekle şartlara göre iyi rolü yapmaktadırlar yani koşullu iyidirler. *Kaz Güden Kız*'daki (II: 96-104) Nedime uzun yıllar kraliçenin güvenini kazanmak için iyi biri gibi davranır. Esasında gözü yüksekdedir. Beş masalda da koşullu kötü yani özünde iyi olup şartlar gereği kötülük yapan karakter karşımıza çıkmaktadır. *Demir Hans*'ın (I: 203-214) bizatili kendisi özünde iyi biridir. *Altı Kafadar*'da (II: 190-198) Kraliçe kibrine kapılarak, Prens de çektiklerinin acısı ile bir süre kötü karaktere bürünürler; fakat özlerinde iyidirler. *Oniki Erkek Kardeş*'te (II: 291-297) iftiraya kanan ve idam fermanı veren Kral; *Karanfil*'de (II: 160-165) de Aşçı'nın yalanına kanan Kral aynı şekilde koşullu kötülerdir.

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayım etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article: The authors in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazarlar %100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alangu, T. (1961). *Billur köşk masalları*. Yükselen.
- Belge, M. (1998). *Edebiyat üzerine yazılar*. İletişim.
- Bilkan, A. F. (2001). *Masal estetiği*. Timaş.
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Gerçek.
- Boratav, P. N. (1979a). Billur köşk. *İslam Ansiklopedisi*, C.2, Milli Eğitim Basımevi, 613-614.
- Boratav, P. N. (1979b). Billur köschk. *Enzyklopädie des Märchens*. (K. Ranke, Ed.) C.2, de Gruyter, 377-9.
- Boratav, P. N. (2009). *Zaman zaman içinde*. İmge.
- Duvall, J. N. (1982). Using Greimas' narrative semiotics: signification in Faulkner's The Old People. *College Literature*, 9 (3), 192-206.
- Elçin, Ş. (1998). *Halk edebiyatına giriş*. Akçağ.
- Fiske, J. (2006). *Mitler ve mitleri yapanlar*. İlyaz.
- Forster, E. M. (2001). *Roman sanatı* (Ü. Aytür, Çev.) Adam.
- Frey, D. (2017). *Psychologie der märchen*. Springer.
- Fromm, E. (1987). *Märchen, mythen, träume*. Rowohlt.
- Gmelin, O. F. (1972). *Böses kommt aus Kinderbüchern. Die verpaßten Möglichkeiten kindlicher Bewußtseinsbildung*, Kindler.
- Grätz, M. (1988). *Das märchen in der Deutschen aufklärung*. J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- Greimas, A. J. (1971): *Strukturelle semantik. methodologische untersuchungen*, (J. Ihwe, Çev.) Friedr. Vieweg + Sohn.
- Greimas, A. J. (1990). *The social sciences: A semiotic view*. University of Minnesota.
- Günay, V. D. (2002). *Göstergebilim yazıları*. Multilingual.
- Güney, E. C. (1966). *Folklor ve eğitim*. Millî Eğitim Basımevi.
- Hafızoğlu, T. (2003). *Billur köşk hikâyeleri*. Selis Kitaplar.
- Hébert, L. ve Tabler, J. (2019). *An introduction to applied semiotics*. Routledge.
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, (3/1), 44-6.
- Kıran, A. E., ve Kıran, Z. (2011). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin.
- Kúnos, I. (2001). *Türk halk edebiyatı* (T. Gülensoy, Haz.) Akçağ.
- Lüthi, M. (2004). *Märchen*. Springer.
- Mallet, C. H. (1985). *Kopf ab! Gewalt im märchen*. Rasch und Röhring.
- Menzel, T. (1923). *Billur Köschk-Türkische märchen*. Orient-Buchhandlung Heinz Lafaire.

- Miller, W. (1993). *Senaryo yazımı* (Y. Büyükerşen, Y. Demir ve N. Esen, Çev.) Anadolu Üniversitesi.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim.
- Neemann, H. (1999). *Piercing the magic veil: Toward a theory of the conte*. Gunter Narr.
- Nutku, Ö. (1983). *Dram sanatı*. DEÜ GSF.
- Propp, V. (1985). *Masalın biçimbilimi* (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.) BFS.
- Radloff, W. ve Kúnos, I. (1998). *Proben der volksliteratur der Türkischen stämme VIII* (S. Sakaoğlu ve M. Ergun, Haz.) TTK.
- Renger, A. B. (2006). *Zwischen märchen und mytos*. J.B.Metzler.
- Rifat, M. (2013). *XX. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları*. Yapı Kredi.
- Rifat, M. (1992). *Göstergebilimin ABC'si*. Simavi.
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü*. Alfa.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Akçağ.
- Saluk, R. G. (2018): Menzel'in dilinden billur köşk masalları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* (2/1), 41-51.
- Schleifer, R. (2017). A. J. Greimas and nature of meaning. *Linguistics, Semiotics and Discourse Theory*. Routledge.
- Tezel, N. (2009). *Türk masalları*. Bilge Kültür Sanat.
- Uçan, H. (2003). *Edebiyat bilimi ve eleştiri*. Hece.
- Uçan, H. (2016). *Yazınsal eleştiri ve göstergebilim, kuram-uygulama, çözümleme örnekçeleri*. İz.
- Wundt, W. (1904). *Völkerpsychologie*. Verlag von Wilhelm Engelmann.
- Yücel, T. (2005). *Yapısalcılık*. Can Sanat.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).